

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Zsidó felekezeti és társadalmi hetilap.
Budapest, VI. Váczikörut 23
hova minden küldemény intézendő.

SZERKESZTI:

SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—
Félévre 4 »—
Negyedévre 2 »—
Egyes szám ára 16 kr.

M E G J E L E N I K M I N D E N P É N T E K E N .

Tartalom: Válasz egy közzé nem tett támadásra. — Sabbatai Zevi. — Tárczacikk. — A zsidók elleni előítélet. — Mendelssohn Mózes szobra. Dr. Weisze, országos rabbi beszéde. — Montefiore Mózes naplója. — A vitatkozók. Rajz a lengyelországi zsidó népeletből. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Felelet a »Nyilatkozat«-ra. Pollak Fülöp törökbecsei rabbitól. — Hirdetések.

J E L I G É N K :

Nem e g y atyánk van-e mindnyájunknak,
Nem e g y Isten teremtett-e bennünket,
Miért cselekednék hát hűtlenül a testvér,
testvére ellen!

Malachi 2. f. 10. v

Válasz egy közzé nem tett támadásra.

Lapunk 25. számában megjelent, fővárosi hitsorsosaink kebelében lábrakapó »Fényes temetések«-et tárgyazó vezérczikünkre számos levelet és felszólalást vettünk különféle oldalokról. Nagyrészt elismerő is üdvözlő nyilatkozatok voltak, hogy a zsidó erkölcsök megmértelgyezése, szentelt és egyszerűségüknél fogva felséges szokások arculütése ellen tán még ideje korán emeltük fel szavunkat, — a megtisztelő buzdításért szíves köszönet! — de volt a felszólalások közt egy, — igen tisztelt helyről eredő, — mely ebből az alkalomból éles kritika tárgyává tette a pesti Chevra Kadisah eljárását, mely a levélíró szerint egyedül oka annak, hogy a pompa és fényűzés majmolásának betegsége a temetéseknél is lábra kaphatott a fővárosi zsidóság bizonyos köreiből. Minthogy oly testület meglátadásáról volt szó, melynek önzetlen és végtelenül áldásos működése az igaz humanitás és jótékonyág terén országszerte ismeretes, a levelet, mielőtt reflektáltunk volna megjegyzéseire, elküldöttük Chevra-Kadisahnak egyik kiválóan érdemes, szeretet és tiszteltől környezett vezérférfiához, ki a — bizonyára tisztán úgyszeretlemből folyó — kifakadásokra a következő választ küldötte be hozzánk.

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Kedves köteleltséget teljesítek, midőn mindenek előtt szívből jövő köszönetet mondok Önnek, hogy egyik tisztelt barátom által a tek. szerkesztőséghez intézett és a Chevra-Kadisáht — meg vagyok győződve, hogy a legtisztább szándékból — meglátadó levelét felvilágosítás végett hozzám elküldeni szíves volt. Igen tisztelt szerkesztő ur ezzel ismét jelét adta a ritka jóakaratsnak és méltatásnak, melylyel a Chevra-Kadisah intézményével szemben viseltetik, me-

lyet mi, tudva, hogy ebben is tisztán meggyőződése és a közjó iránti lelkesedés vezérli, oly igazán nagyra becsülünk.

Engedje most tisztelt szerkesztő ur, hogy kijelentsem, miszerint tisztelt barátom támadó levelének csak egyetlen pontjával értek egyet, azzal t. i., hogy a »Fényes temetések« feliratu cikk valóságos kis remek volt, és hogy örömmel és élvezettel olvasta felekezetünk magasatos erkölcsiért lelkesedni tudó minden zsidó; minden egyéb pontjaiban a levél rosszul értesültség, hogy ne mondjam a felületesség bélyegét viseli magán.

»A Chevra-Kadisahnak« írja az én tisztelt barátom »csak akarnia kellett volna, és a zsidó szellemnek és felfogásnak annyira ellentmondó fényűzés és pompa a temetkezéseknél soha sem kaphatott volna lábra gazdag zsidóink egy részénél. Mi teendője van például a Chevra-Kadisah által eszközölt temetésnél a »Pompes Funebres«-nek? A Chevra-Kadisáh«-nak köteleltsége lett volna kijelentenie, hogy *vagy ő, vagy a temetkezési vállalat!* de semmi szín alatt sem lett volna szabad megtűrnie azt, hogy ugyanott, hol a Chevra-Kadisah a zsidó temetést eszközli, a »Pompes Funebres« fényes keresztény temetéseknél szokásos és a zsidó temetéssel határozottan ellenkező intézkedéseket tehessen.«

»A Chevra-Kadisahnak« hangzik tisztelt barátom, levelének egy másik passzusa, »nem szabad hogy különbséget tegyen gazdagok és szegények közt a fényűzés kifejtésének megengedésében

sem. Vannak bizonyára szegény zsidók is, kik, tultéve magukat ezred évek szentelt egyszerűségén, kedves halottaik iránti szeretetöknek azzal vélnek méltó kifejezést adni, ha mennél többet költenek koszorúkra és egyéb sallangos pompára. Ha már most áll az — pedig áll, mert hisz akárhány temetésnél láttuk, — hogy a gazdagoknál megenged ilyet a Chevra-Kadisah, kell, hogy megengedje a szegényeknek is, — pedig nem engedi, én legalább nem láttam még egy szegény temetést sem, hol a Chevra-Kadisah kocsija koszorúkat vitt volna a halott után. De ha így van, pedig így van, hol marad az egyenlőség a temetésnél, melynek első és főre éppen a »Chevra-Kadisah?«

»Zsidó elv, zsidó szellem, zsidó szokás« így fejezi be tisztelt barátom expektorációit »adta meg a Chevra-Kadisahnak létjogát; ha az elvet megtagadja, a szellemet arcul üti, a szokást kijátszsa, elvesztette alapját, létjogát, megszűnt szent egyletnek lenni, meg zsidó testületnek.«

Lássuk, igazoltak-e ezek a kitörések.

Vannak gazdag családok, melyek haláleset alkalmától lemondanak minden egyéb fényezés kifejtéséről, de a halottas házat és udvart — mert ez megtiltva sehol sincsen — fekete posztóval ohajtják bevonni. A Chevra-Kadisah, mely-

hez az illető családok ebbeli ügyükkel fordulnak, nem tilthatja meg azt, a mi tiltva nincs, de még kevésbé vállalkozhatik arra, hogy a kérelmet teljesítse. Nem, egyszerűen azért, mert a Chevra-Kadisah *egyenlően* temet gazdagot és szegényt, egyenlően az ingyenes halottat, és azt, ki milliókat hagyott hátra, és a mely pillanatban feketével vonatná be a Chevra-Kadisah az egyiknek halottas házat, ugyanezt tenné a koldus halottas szobájával is; ezt pedig a Chevra-Kadisah — belátja ezt, remélem, az én tisztelt levélíró barátom is — már azon egyszerű okból sem teheti, mert először vallásos családok tiltakoznának ellene, másodsor, mert nem győznék, harmadszor, mert a Chevra-Kadisah feladata, tisztességesen és a zsidó rítus szerint temetéseket végezni, de nem dekorációkat eszközölni. De mit tegyen mégis a Chevra-Kadisah azokkal a családokkal, kik a meg nem tiltott fekete bevonásokat igenis akarják? Mi mást, mint azt, hogy azt mondja nekik: a Chevra-Kadisah dekorációkat nem készít, ha mégis akarjátok, készíttessétek, a kivel tetszik. Az illetők az ilyen eseteknél rendesen az »Entreprise des pompes funébres« temetkezési vállalathoz fordulnak; így hozza össze némely temetés a Chevra-Kadisáht a nevezett temetkezési vállalattal, a melyhez

Sabbatai Zevi.

(Folytatás.)

Fantasztikus, szabad, épen nem félénk modorával és szépségével Sára nagy benyomást gyakorolt Sabbataira és társaira. Maga Sabbatait ez még inkább megerősítette messiási önhitében. A lengyel kalandornő erkösetelen élete nem volt ismeretlen Sabbatai és követői előtt, de ezt is messiási sorsnak nézték; neki is, mint Hosea, profétának szemérmellen nőt kellend feleségül vennie*).

Senkisem volt boldogabb, mint Chalebi Rafael József; az ő házában esküdtek meg messiás és messiásné. Azonnal Sabbatai Zevi rendelkezésére bocsátotta kincseit és egyikévé lett legbefolyásosabb hiveinek. — Méltatlanul történt, mikor azt híresztelték felőle, hogy önzésből csatlakozott az új messiáshoz, hogy ezáltal akadályozni akarta egy más zsidónak konkurrencziáját ki hivatalára pályázott.

Hiszen, ha a zsidók megváltása és a szent földre való visszatértük oly közel állott, minnek is törődnek világi dolgokkal, minnek elvállalni az egyptomi vámok kibérlését? Állítólag ezt mondta Chelebi Rafael József mindazoknak, kik állására és jövedelmeire irigykedtek. Nem birvágyból, hanem hiszékenységből, a kabbalához való vak odaadásból csatlakozott Sabbataihoz; sokat

költött e pártállására. Az előkelő, tekintélyes és befolyásos férfiú nagy ragaszkodása számos hívőt szerzett Sabbatainak. Joggal mondták akkor róla, hogy küldöncz gyanánt érkezett Egyiptomból és messiás gyanánt tért vissza. Mert e második kairoi tartzkodásától datálódik nyílt fellépte. Sára is, a szép messiás-asszony, kit Sabbatai állítólag ép oly kevéssé érintett, mint előző két hitese nejét, szintén számos hívőt toborzott. Általa került a romantikus-könnymű vonás a szmyrnai messiás fantasztikus üzelmeibe. Szépsége és szabad viselkedése oly ifjakat és férfiakat vonzott, kik különben nem rokonszenveztek a miszlikus messiással. Nagyobb kísérettel, mint elutaztakor volt, tért Sabbatai vissza Palesztinába; két talizmant vitt magával, mik jobban hatottak a kabbalista szereknél: Sára kihívó lényét és Chelebi pénzét.

Gazában egy harmadik szövetségesre talált, ki még inkább egyengette utját.

Jeruzsalembe élt egy Németországból bevándorlott, sokat utazott ember; Levi Elisa volt a neve. A község a világ minden tájára küldözgette kolduló levelekkel. A mig Észak-Afrikában, Amsterdamban, Hamburgban és Lengyelországban kószált, fia, Levi Náthán Benjamin (szül. 1644; megh. 1680) önmagára maradt, vagy az akkori ferde neveltetésnek volt átadva.

Chagis Jakab iskolájában felületesen tanulta a

(*Egy névtelen hollandi kutforrás után.)

ilyen esetről természetesen nem intézheti azt a felszólítást, hogy: vagy én, vagy te.

Engedje, tisztelt szerkesztő ur, hogy tárgyamtól pillanatra eltérve, egy nyilatkozatról emlékezzem meg itt, mely csak tegnap, azaz f. hó 1-én a Chevra-Kadisah irodájában tétetett és mely tán érdekelni fogja némileg e tisztelt lapok olvasóit is.

Egy *Schwarz* Károly nevű new-yorki milliomos, ki néhány hét előtt európai utazásra indult, múlt hó 26-án Budapesten hirtelen halált halt. Az amerikai főkonzul, kit az esetről értesítettek, táviratilag fordult az elhunyt családjához hogy mi történjék a holttesttel, mire egy kabel-sürgöny azt a választ hozta, hogy kerüljön akár mibe, de az oly váratlanul sujtott család a drága családőt minden áron otthon akarja eltemetni. A holttestet erre a pesti Chevra-Kadisah engedelmével egy egyetemi tanár nagy segédlettel bebalzsamozta, miután a Chevra emberei a rituális mosásokat és szertartásokat végezték rajta. A holttestet ezután visszazárolták a zsidó temető halottas házába, honnan június 30-án külön vonaton szállították Hamburgba. A rákövetkező napon az egyetemi tanár, ki a bebalzsamoztatást végezte, a Chevra-Kadisah irodájában jelent meg, hol a

testület derék titkáranak, dr. *Mezei* Ferencz ügyvédnek a következőket mondotta:

Eljöttem, hogy kijelentsem a tisztelt Chevra-Kadisahnak, hogy én, ki a kórházakban elhaltakat nagyrészt bonczolom, már rég óta nagy-rabecsülni tanultam ezt az együletet, mely — egészen eltérőleg attól, mi a szegény keresztény halottakkal történik, — a zsidó halottakkal úgy bánik el, mintha drága gyermekei volnának. Mondom, ezt már régóta tudom, de most olyasvalamit tapasztaltam, mit még eddig nem tudtam, és mi arra késztetetett, hogy idejőjjenek. Tudom ugyanis, hogy a *Schwarz* holtteste körül tett szolgálatokat a Chevrának fejedelmileg megfizették, de azért legnagyobb meglepetésemre azt tapasztaltam, hogy *bajszálmával sem bántak vele másképen, mint akármelyik szegény emberrel, ki a kórházban elhalálozik.* Én mindig azt hittem, hogy ha az izraeliták oly szépen és oly tisztelettel temetetik el még a szegény koldust is, milyen fényvel és pompával temethetik a gazdagot, a milliomost! Most, hogy azt tapasztaltam, miszerint különbséget nem tesznek, dacára annak, hogy a szegényt ingyen temetik, míg a gazdaggal az eltakarítást busásan megfizettetik, elhatároztam, hogy eljövök, hogy az együletnek *őszinte csodálatomat kifejezzem.*

talmudot, kabbalista floskulusokat sajátítatott el, és bizonyos gyakorlatra tett szert az akkori czifra, de üres, mittemmondó rabbinusi stílusban, mely megett elrejtette gondolat szegénységét. A toll lett hü eszköze, mely pótolta a nyelvet, miben kevésbé volt ügyes. Ez az ifjú nagy szegénységből hirtelen gazdagságra tett szert. *Lisbona* Samuel, dús portugál, ki Damaskusból Gázába költözött, *Chagis* Jakab által ajánlatot magának vőlegényt csinós, de félszemű leánya számára, és *Chagis* Nathan Benjamins ajánlotta, ki így egyszerre bejutott a gazdag házba, és most már minden féktől megszabadult, mely azelőtt korlátolta

Midőn Sabbatai Zevi, visszatérve Kairóból, nagy kíséretével Gázába ért, s itt már részben nyilvánosan elismerték és körül rajongták messiás gyanánt, Nathan Ghazati (gazai) is összeköttetésbe lépett vele. Mi módon keletkezett kölcsönös ismeretségök és ragaszkodásuk, az ki nem puhatolható.

Sabbatai tanítványai azt beszélik, hogy Nathan ásatta ki a földből ama ósdi irat egy részét, mely Zevi messiasságát tanúsította. Alighanem úgy volt azonban a dolog, hogy Sabbatai a Jachini Abrahamtól kapott hazug iratot játszotta Nathan Ghazati kezei közé, hogy így meggyőzze messiási voltáról.

Elég, hogy egyikévé lett legbuzgóbb hiveinek; nem tudom bizonyosan, meggyőződésből, avagy

tettetésből, hogy szerepet játszassék e történetben, melyben naiv hit, önámítás és szándékos csalás nagyon is határosak egymással.

Mióta a husz éves Nathan Ghazati és a negyven éves Sabbatai megismerkedtek, egymást követték a prófétai megnyilatkozások. Előbbi ugyanis egyszerre, mint a feltámadt Elia szerepelt, kinek feladata a messiás utjának egyengetése.

Azt állította, hogy egy bizonyos napon (valószínűleg 1665-ben a sevuosz ünnep estéjén) kiáltást halott: Egy év és néhány hó múlva a messiás egész dicsőségében fog mutatkozni, elfogja a szultánt fegyver nélkül csupán dalokkal, és megalapítja Izrael uralmát a föld összes népei felett. A messiási évnél az 1666-ikra kellett volna következnie; az apokalyptikus évet az ezer éves birodalom keresztény rajongói is nagyjelentőségűnek hitték a zsidókra nézve.

Ezt a nyilatkozatot a gázai állítólagos proféta iratok által kürtöltette és kalandos ábrándokat és tetszetős reményeket fűzött hozzá. Rafael Józsefnek, tudósítva őt, hogy a neki küldött pénzt megkapta, azt is írta, hogy ne tántorítsa el magát Sabbataiba vetett hitében; Sabbatai egy év és néhány hónap múlva bizonyára aláveti magának a szultánt és rabszolgájaként fogja magával vinni, de mégis addig reábizza az uralmat, míg legyőzi a többi népet — vér nélkül. (Csak a

A Chevra-Kadisáhnak támadó tisztelt barátom ebből is észre veszi tán, hogy szent egyletünk igenis be tartja az »egyenlőség a halálban« felséges elvét, betartotta mindeddig, és be fogja tartani a jövőben is.

De a koszorúk, a koszorúk!

Engedje a tisztelt levélíró mindenek előtt kijelentem, hogy a szemrehányás, mely szerint a Chevra-Kadisah kocsija a szegények által halottjaiknak szánt koszorúkat fel nem veszi, míg a gazdagoknál ezt nem ellenzi, legalább is igazságtalan.

A Chevra-Kadisah kocsija soha koszorút fel nem vett, gazdagoknál és magasállásúaknál ép oly kevéssé, mint szegényeknél és a alantállók-nál. Ahol koszorúkat mégis alkalmaztak, — de ezek száma *elenyészően csekély* — mindenütt a *temetés rendezői* vitették saját, fogadott, vagy a »Pompes Funebres« kocsiján. A Chevra soh'sem engedte meg, hogy az ő kocsijaira koszorút rakjanak, és nem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy az illetőkkel meg ne értesse, hogy a koszorúk alkalmazását perhorreskálja.

De miért engedi a Chevra egyáltalán a koszorúk alkalmazását? — kérdezheti az én tisztelt barátom, — hisz zsidó temetést a fővárosban egyedül ő eszközöl és a mely pillanatban

kijelentené, hogy nem végzi a temetést, ha koszorúkat el nem távolítják, el is kellene azoknak okvetlenül tűnniök?

A koszorúk használásának története fővárosi zsidó temetéseknél röviden ez.

Vagy 12 év előtt egyik gazdag és előkelő előjárósági tagjának fiatalon elhalálozott nejét temette a Chevra-Kadisah, melynek képviselői a *mene indulásakor* meglepetéssel vették észre, hogy, a mi addig zsidó temetésnél Budapesten soh'sem történt még, a halottas kocsit egy koszorúkkal megrakott »Pompes Funebres«-féle kocsit követi. A Chevra képviselői, azon egylet képviselői, mely csak kegyeletet és szeretetet gyakorol ésterjeszt, nem feledkezhetett meg annyira hivatásáról, hogy a menetet megzavarja, mi esetleg nyilvános botrányra adhatott volna alkalmat; a koszorús kocsit ennél fogva el nem távolították, de a temetés után a Chevra-Kadisah gyűlést hívott egybe, mely a meglehetősen feltűnést kel tett ügyet tárgyalta, és a mely abban állapodott meg, hogy a rabbiság elé terjeszti a kérdést: szabad-e zsidó temetéseknél koszorút használni, vagy sem? — Ez meg is történt, de a rabbiság *mind emá napig nem nyilatkozott*; hallottuk ugyan dr. Kohn Sámuelnek a koszorúkultusz ellen intézett nem egy remek szónoklatát, és inicziatívájára történt az

zsidógyűlölő Németországot veri le háborúval.) Azután a messiás elzárandokol a Sabbathon folyóhoz, ott majd nőül veszi Mose proféta 13 éves leányát, kit királynővé tesz. (Sára pedig cselédjévé lesz.) Végül onnan a tiz törzset visszavezeti a szent földre még pedig oroszlanon nyargalva, mely egy hétfejú sárkányt visz majd szájában.

Minél kicsapongóbbak és örületesebbek voltak Nathan profétái hazugságai, annál több hívőre akadtak. Valóságos mámor fogta el Jeruzsalem és a közeli községek összes zsidóságát.

Itt egy proféta, ki azelőtt szende ifjú volt s mosoly nagyokat jósol: ott a messiás, ki több a kabbala terén, mint Vital Chajim, mint Luria Izsák; ki merne még kételkedni a kegy idejének közeledtében. Azokat kik a feltűnt örültséget kételylyel fogadták, a sabbatianusok kigunyolták.

Persze a jeruzsalemi rabbinikus vezetőket keletlenül érintették a messiási üzemek, és azon voltak, hogy még csirájukban elfojtsák őket; már azért is viseltettek ellenszenvvel Sabbatai iránt, mert az előtérben állva, elhomályosította őket. Aztán meg az Egyiptomból hozott pénzeket állítólag saját kénye-kedve szerint csak saját hívei közt osztatta szét Chagis Jakab és kollegiuma a legsúlyosabb átokkal fenyegették, ha el nem hagy üzemével, de Sabbatai Zevi, ugy látszik,

keveset törődött ezzel, minthogy az átok nem hathatott többé, ha a község az ő pártján volt. Még Galanthe Mozes, Chagis Jakab veje, a szentföld egy tisztelt tekintélye is, jelentékeny alaknak tekintette, habár — mint később állította, — nem hitt benne feltétlenül.

Belátta azonban Sabbatai Zevi, hogy Jeruzsalem nem a legalkalmasabb tér tervei kiviteléhez. Ghazati Náthán erre azt hirdette, hogy Jeruzsalem elvesztette jelentőségét, mint szent város; helyét Gaza foglalja el. — Szülővárosában, mely európaiak és ázsiaiak gyülekezési helye volt, Sabbatai inkább remélt eredményhez juthatni. Gazdag fivérei azzal, hogy pénzt osztottak szét a szegények és szükölködők közé, már előre is jó fogadtatást biztosítottak számára és Náthan rajongó profétái levelei nagyon is foglalkoztatta a szmyrnaiak fantaziáját.

Sabbatai, mielőtt Jeruzsalem elhagyta, gondoskodott buzgó küldönczökről, kik eléggé örjögők, vagy csalók voltak arra, hogy profétaként hirdessék a messiás megérkezését, kik felizgatták a kedélyeket és híresztelték nevét. Sabbatai Rafael, egy moreai koldus és szélhámos különösen nagy garral szónokolt a messiásról, és Bloch Mathatia, egy német kabbalista, dőreségből követte el ugyanezt.

(Folytatása következik.)

is, hogy a Chevra-Kadisah *körlevélben* kérte fel a tagokat, hogy a zsidó szokásoknak ellentmondó koszorúk alkalmazásáról tartózkodjanak, de *határozott nyilatkozatot*, hogy zsidó temetéseknél koszorút alkalmazni a zsidó vallás szerint nem szabad, a rabbiság *sob'sem tett*, a Chevra-Kadisah pedig *csakis ilyen nyilatkozat után* foglalhatott volna erélyesen állást a koszorúk ellen.

Hogy nem riad vissza a Chevra-Kadisah az erélyes fellépéstől hacsak megállapodott tilalomról van szó, erre nem egy és nem tíz esetet hozhatnék fel. Nemrég a Chevra-Kadisah egy nagyon gazdag embernek kijelentette, hogy ha le nem mond arról a szándékáról, hogy gyermeke temetésénél *zenét alkalmaz*, a Chevra-Kadisah egyáltalán nem végzi a temetést; és midőn egy izben temetést rendező családtagok az udvaron felállított koporsót római lángokkal vették körül, dr. Kohn Sámuel egyetértőleg Reusz Károly elnökkel kijelentette, hogy a *gyászbeszédet meg nem tartja*, ha a lángokat el nem távolítják, a mi rögtön meg is történt; és csak a napokban esett meg, hogy a Chevra-Kadisa egy *sirkövet döntetett le*, midőn megtudta, hogy a felírás nem felel meg a hely méltóságának és szentségének. Felemlithetném még, hogy rövid idő előtt a Chevra-Kadisah egy másik sirkövet azért utasított vissza, mert felületére kép volt alkalmazva, arról be sem számolva, hogy egyletünk egy határozata alapján *követeli*, hogy a sirköveken héber felírás legyen és nem fogad be olyat, melyen a feliratok csakis más nyelven készültek.

Chevra-Kadisahnk *feltétlenül követeli*, hogy a halotton az előírt rituális szertartások végeztessenek és hogy csakis a *megszabott halotti ruházatok alkalmaztassanak*. Két esetben történt eddig, hogy zsidó halottak más ruhába (egy férfiú szalonkabátba és egy fiatal nő menyasszonyi diszbe) öltöztettek fel, de mind a két esetben a Chevra csak utólagosan értesült a család által eszközölt ruhacseréről.

Tisztelt barátom levele különben arról tesz tanúságot, hogy *nem ismeri* a Chevra-Kadisah működését; alig állitaná különben, hogy szent egyletünk elveszítette lábai alól a felekezeti talajt, mert egyetért — ami azonban nem áll, a mint ezt a fentebbiekben kimutattam — a gazdagok fényes temetéseivel. Vegye tudomásul az én tisztelt barátom, hogy a Chevra Kadisah csak a múlt évben 1072 szegény zsidó halottat takarított el *ingyen*. Ki meri állítani, hogy a testület, mely ezt teszi, elvesztette lábai alól a felekezeti talajt? Vegye továbbá tudomásul az én tisztelt barátom, hogy a Chevra-Kadisah csak a múlt évben 35.995 frtot fordított

szegény zsidó betegek gyógyítására és ápolására. Vajjon nem felekezeti talaj az, a melyen az ilyen testület működik? És vegye végre tudomásul az én tisztelt barátom, hogy a Chevra-Kadisah csak a múlt évben 10.891 frtot fordított munkaképtelen és szegény elaggott zsidóknak tisztességes ellátására, és hogy csak a múlt évben 116.753 frtot költött humanus és jótékony czélokra. És ez a testület veszítette volna el lábai alól a felekezeti talajt? Tessék odahatni, hogy a zsidó társadalmat magával ne ragadja a fényűzés, a pompa utánzás nyavalyája; tessék az erre hivatott köröknek kötelességüket úgy teljesíteni, hogy a zsidóból ki ne vesszenek az ősi erények, az egyenlőség érzete a halálban és az életben; hogy a zsidó imádja, mint hajdan apái, az egyszerűséget, de kerülje az üres pompát, a vakítani akaró ragyogást; töltsé be mindenki becsülettel a maga helyét, — a Chevra-Kadisah valóban megteszi a magáét.

Fogadja, igen tisztelt szerkesztő ur stb.

A zsidók elleni előítélet.

Nemrég közöltük, hogy az American Hebrew című newyorki hirlap előkelő nem zsidókhöz kérdő pontokat intézett a zsidók elleni előítéletekre vonatkozólag. A kérdések következők voltak:

1. Személyes tapasztalatból indokoltnak találja-e a zsidók elleni előítéletet?
2. Nem tulajdonítható-e ez az előítélet a keresztény hitoktatásnak?
3. Különbözik-e nagyjában a zsidók szociális viselkedése a keresztényekétől?
4. Mivel szüntethetnék meg ezt az előítéletet?

Nevezett lap külön tudósítót küldött Baltimoreba, hogy ott személyesen kérje ki véleményét az érseknek, ki az amerikai katolikus egyház feje. Következőkben közöljük

Gibbon baltimorei érsek válaszát.

Kijelenthetem, hogy nagyra becsülöm a zsidó fajt, mely minden tevékenységében kiváló erélyt tanusít, és kitűnő szellemi képzettségről tesz bizonyosságot. A mi Baltimoret illeti, itt nem ismerik az előítéletet, legalább én még nem találkoztam vele.

Ha mégis kitörésre kerülne ily érzelem, felette sajnálnám, mert a kereszténység a zsidóknak köszönheti megváltóját és apostolait. Azért tehát a keresztire feszítést illetőleg nem szabad tanítani semmit, a mi a mai zsidók iránt előítéletet ébreszthetne, mert ezek épenséggel nem felelősek oly cselekedetekért, melyek sok évszázaddal ezelőtt történtek

Ennek folytán határozottan elítélek mindent, a mi tápot nyújt az ilyen balvéleménynek, bármily okból

keletkezett is, mert annyit mondhatok, hogy a zsidók nem szolgáltatnak okot az ily előítéletekre.

*

Rev. Schedd W. G. dr. theol válasza.

A new-yorki egyesült katolikus szeminarium nagytudományu rektora, a hozzá intézett kérdésekre ezeket felelte:

Az első kérdésre azt felelem: «Nem».

A második kérdésre szintén »nemmel» felelek, mert a hitoktatás tanai ép ugy vonatkozathatók a zsidókra, mint keresztényekre, a mint tényleg mindkettőre is vonatkoztatják.

Keresztény szószéken rendesen tanítják, hogy ha keresztény ember nem ismeri be bűneit, és nem hisz Krisztus kibékítő vérében, akkor ő szellemileg azokhoz hasonló, kik a megváltót felfeszítették.

A hébererekhez írt levél (6, 6) *keresztényekről* szól, kik az istenfiát mindig újból feszítik keresztre és őt nyilván megszegyenítik. Az evangelium általános tana, hogy keresztény épugy mint zsidó nem üdvözülhet elébb, mig csak alázatosan és bűnbánóan nem tanusítja az isteni igazságban való hitét. Zsidók és keresztényeket tanok tekintetében mindig ugyanazon a lépcsőn állnak. Igy tanítja ezt Paulus a romai levelekben. Azért nem is hiszem, hogy az előítéletek az egyházi és vasárnapi iskolai hitoktatásra volnának visszavezethetők.

Harmadik kérdésére is tagadólag felelek; a 10 parancsolat erkölcstana egyaránt erkölcsi zsinórmértéke zsidónak is, kereszténynek is. Bizton tudom, hogy némely keresztény nem él e zsinórmérték szerint, és felteszem, hogy némely zsidó sem teszi.

A negyedik kérdés megoldása az enyémnél nagyobb tudományt igényel. Egy szóval mondva, azt hiszem legjobb eszköznek, hogy mindkét felekezeti álláspontjukat hiven és tisztán felfogja. Hogy nazarethi Jézus személyére és működésére nézve a két vallás hívei közt összeegyezhetlen véleménykülönbségek uralkodnak, az nem szenved kétséget; de ezeknek csak *hamis előadása* járulhat előítéletek felkeltéséhez.

Nem rokonszevezhetek azokkal az előítéletekkel, melyekről ön az első kérdésben szól: nem is teheti ezt igaz, őszinte keresztény. Azok, kik keresztény érzelműek, nem érezhetnek rosszakaratot, vagy gyűlöletet ama faj iránt, melyből hitük szerint isteni megváltójuk származott.

És bizonyos, hogy a zsidók az újabb kor történelmében is jelentékeny szerepet játszanak:

Spinoza bölcész zsidó volt, de mig minden keresztény filozofusnak el kell vetnie pantheizmusát, elismeri szívesen dicsőségét és bámulatos tudományát.

Neander, a keresztény vallás legnagyobb történetírója, zsidó volt és a remek egyetemek számos tanszéke népe híres fiait töltötték be.

Mayerbeer és *Mendelssohn*, a híres zeneherosok, zsidók szülöttjei. Napoleon két kitűnő marsallja, *Soult* és

Massena zsidó származásuak. A diplomaták közt több zsidó játszott nagyszerű szerepet; emlitem Disraelit, ki az ékesszólást összekapcsolta az éleslátással. — Az emberszeretet terén kimagaslik *Montefiore* neve és a pénzügyek terén két évszázad óta a héber Rothschildok neve foglalja el a legmagassabb rangot.

Őszinte hive
Schedd W. G.

*

Howells Dean következő rövid választ küldte be.

Ad. 1) Tényleg nem.

Ad. 2) Bizonyára nem

Ad. 3) Nem. A zsidók neveltetésük és vérmérséklete szerint ép ugy váltakoznak, mint a keresztények.

Ad. 4) Neveljék a keresztényeket **keresztényekké**.

*

Az Amerikan Hebrew a beérkezett 60 választ külön lenyomatban kiadta. Az előszóban konstatálja, hogy a válaszok egyhangulag elítélik az előítéletet. Az oktatásra vonatkozólag ugyan a legtöbben nem ismerik be szívesen, hogy az előítélet egyik oka a templomokban és vasárnapi iskolákban hirdetett ama tan, hogy a zsidók ölték meg az üdvözítőt, de *Littlejohn* püspök és dr. *Dive Morgan* válasza sejtetik e feltevés indokolt voltát.

Végül a szerkesztőség kijelenti, hogy neki sincs ellenére, ha szeplős jellemű embereket nem türnek jobb társaságban, de azért ne zárjanak ki senkit, a miért egyik, vagy másik vallás hive.

Mendelssohn Mózes szobra.

— Dr. Weisze, országos rabbi beszéde. —

A nagy német bölcész halálának századik évfordulója alkalmából, 1886. január 4-én pendítették meg a Mendelssohn szobor emelésének eszméjét. Az évforduló megünneplésére alakult rendező bizottság átalakult szoborbizottsággá, és megindította a gyűjtéseket, melyek 40,000 márkát eredményeztek.

Az első szoborpályázat eredménytelen maradt, a második versenyből Hoffmeister Heinz berlini szobrász került ki győztesként. Az anhalti herceg is helyeselte a választást, és a szobor csakugyan a nyertes terv szerint készült.

Magas alapon diszlik Mendelssohn ércmellszobra. Az alapzat kulat képez, melyhez a türelem tündére támaszkodik, ki egy táblára írja e szavakat: «Türelmesség, hit, halhatatlanság». A viz egy oroszlánföből folyik. Az egész mű méltó díszes Dessau legszebb terének.

Mint említettük, dr. *Weisze* orsz. rabbi adta át a szobrot a városnak. Remek beszédét a következőkben ismertetjük:

Lehullott a lepel; maradandó érzbe öntve ragyognak az új nemzedék felé a nagy férfiú szelid vonásai. Mendelssohn halála után több mint száz évvel a halás utókor megemlékezik nagy érdemeiről. Halával adózik a fenkölt szellemű világbölcsnek, a ki életében oly felvilágosítólag, kiengesztelőleg működött, ki a legjobbakkal együtt vett részt a legmagasztosabb feladatok megoldásában.

Szerény viszonyok közt nevelkedett; oly társadalomnak volt tagja, melyben mindenütt hátráltatást kellett tőrnie, de szelleme és tudománya által, de különösen nemes felfogása által méltóan foglalt helyet kora legjelesebbjei közt. A szellem összes hősei csak az elismerés, nagyrabecsülés és bámulat hangján beszéltek Mendelssohnról.

De a nagyokkal közlekedve, sohsem feledkezett meg mélyen sanyargatott hitrokonairól; tanácsadója volt a közeli és távoli szükölködőknek. Tanítója lett hitrokonainak, a német kulutra elé vezette a kitaszítottakat, ő adta nekik első a bibliát és zoltárokat német nyelven.

És mennyire uralkodott a német anyanyelven ő, ki a gheftóban nőtt fel? *Kant*, a legnagyobb német bölcész mondá: «Ha a filozofia muzsája nyelvet választana, a Mendelssohnét választaná.» — *Herder* így szól róla: «Sokrates - a világbölcsességgel ismertette meg az embereket, Mendelssohn nemzetünk bölcész írója, a filozófiát az irány szépségeivel adta össze.

Oly emberek, kik az élet mélyéből magas polczra jutnak, gyakran elvesztik szerénységüket; nem szívesen türik a magasban, ha arra emlékeztetik, hogy egykor nem álltak oly fennen, hogy csekély környezetben éltek. Mendelssohn a magasban mindenkor ép oly szerény volt és maradt mint azon a napon, midőn 14 éves, szegény zsidó tanuló korában félénken beköltözött a berlini Rosenthal kapun.

Berlinbe érkezve, megnyitlak számára a tudomány és a német kultura csarnokai, melyekbe messze megette álló hitrokonait is igyekezett behozni. A munka és szorgalom számos éve mult el; gyenge teste eltúrte a legnagyobb nélkülözéseket, hogy az erős lélek, a nagyatörő szellem kielégítést találjon és jó, nemes szíve csakhamar megnyerte számára szellemileg magasrangu és jelentékeny barátok körét, kik örömet hallgatták szelid, de azért átható és igazságos ítéletét. Ebben a környékben láthatolag növekedtek szelleme szárnyai, művei és levelei a szemlélet bensősége és mélysége mellett is elégtültséget és boldogságot árulnak el.

De számos mellőztetést is kellett tőrnie azért a hűségért, mely vallásához kapcsolta; de ritkán hagyja

el ajkait az elkeseredés szava; nem panaszolja a törvényt és a hazát, melyek nem ismerik el egyenrangúnak, ellenkezőleg, nagyon megható, — és ez jellemének egyik legnagyobb vonása — mily szívhez szóló hangon beszél a német nyelvről és a német hazáról. Ez akkortájt nagyon merész dolog volt, mert francia nyelv, irodalom, bölcészlet uralkodtak még a magasabb körökben is, és a német nép klasszikus szellemei is inkább kozmopilitáknak, mint németeknek vallották magukat.

Mendelssohn a klasszikus népek példájából kiindulva, hirdette a hazafiság szent eszméit. Híven szerette vallása parancsához képest hazáját bár ez nem tekintette teljes jogu polgárnak.

De nemcsak a hazafiság érdekében, a nemzeti szellem ébresztése érdekében is hatott környezetére; az enciklopedisták anyagias, könnyelmű világnézetével szemben, mely erősen fenyegette a német közszellemet, azt a komoly, erkölcsös és ideális hangot használta, mely lelkes viszhangra talált a német nép-nél. Ő volt az első — korában az egyedüli — ki könnyed, világos nyelvezete segítségével a legmagasabb, legideálisabb eszmék iránt, mint a hit, a türelmesség és halhatatlanság iránt lelkesedést tudott kelteni.

És ezt a három fogalmat, melyet az emlékszcbron a bölcészlet érzvesszővel és táblájába, bensőséggel tüzzel, lelkesedéssel és eredménynyel védelmezte: hit, türelmesség és halhatatlanság főmomentumai gondolkozásának, tartalmát képezik viágnézetének, mely számára iparkodott megnyerni kortársait.

Szerinte az erkölcsi világrend első követelménye az *Istenben való hit*. Nem véletlen, vagy szükségképeniség, hanem a bölcs isteni gondviselés állapítja meg nemcsak az összeségnek, hanem az egyesnek is sorsát. Isten atyja minden embernek, bármily vallásu volna is. Épen ezért a benne való hithez kell, hogy hozzácsatlakozzék a *türelmesség*, ha csak nem akarunk szembe szállni legmagasabb akaratóval. Valamint szeretetének és kegyének napja mindnyájunkra süt felekezeti különbség nélkül, úgy az emberek is egynek érezzék magukat. Az igazán jámbor ember ragaszkodjék valóságához, melyhez születésénél és meggyőződésénél fogva tartozik, de ne felejtse el, hogy a különböző vallásoknak számos szép és nemes közös vonása van, és senkisémet ítélendő el hite miatt. »Boldog világot élünk, ha miden ember elfogadná és követné azokat az igazságokat, melyek közösek a legjobb keresztényeknél és a legjobb zsidóknál.« — »És annak a léleknek, mely a jót akarta és érte törekedett, biztos a halhatatlanság, mert hiszen része az isteni lénynek. Örökké tart, mint az igazság, melyért küzdenie kell.«

Ezek röviden a Mendelssohn nézetei; többen voltak, kik nagyobb, hatalmasabb létesítettek, de kevesen vannak, kik oly nemesen, oly igaz alázattal és szerénységgel szolgálták teljes erejükből a legmag-

sabbat, mint ő, kevesen vannak, kik oly becsületesen és önzetlenül működtek az emberiség érdekében, mint Mendelssohn Mózes.

Különböző felekezeti és rangu emberek létesítettek a szobrot, melyet most legkegyelmesebb urunk jelenlétében a bizottság nevében átadok a főpolgármester urnak, mint a város képviselőjének, kérve, hogy azt elfogadja. Válgék a város díszére és áldására. A béke és igaz türelmesség jelvénye legyen ugy szeretett anhalti hazánkban, mint egész Németországban.

Igy intézze Isten, mindnyájunk atyja!

A nagyhatást kellett beszédre, mint már megirtuk, dr. Funk főpölgármester válaszolt, mire az ünnepély egy dal éneklésével véget ért.

Sir Montefiore Mózes naplója.

II.

A már elmondott részletek kapcsán most alábbiakat közöljük a nagy emberbarát naplójából:

Ritka kitüntetés érte sir Mózes 1835. évi szept. 23-án. E kelet alatt következő jegyzéket találjuk naplójában:

»Fáradtságteljes nap volt a mai. Tíz órakor a Tower Hallban (városháza) voltam és 11 óra felé a bizottság meg a lakosság nagy része kocsikon és gyalog a város határába mentek, hogy üdvözöljék ő kir. fenségeiket Kent grófnőt és Viktoria hercegnőt. A képviselők és én a menet élén mentünk; a királyi kocsi mellett fedetlen fővel haladtunk az Albion House felé Midőn a hercegnő a házba ért, megbizta Conway Györgyöt, hogy fejezze ki köszönetét a bizottság tagjainak. A többi urakhoz csatlakoztam; bemutattak. A grófnő szívélyesen üdvözölt és a hercegnő is örvendeni látszott. — Conway John, ki mindig a magas uraságok kíséretében volt, különösen udvariasnak mutatkozott, és midőn rendelkezésére boesátottam parkom kulcsát a fenségek számára, köszönettel fogadta ajánlatomat, mire másnap nőmmel együtt elmentünk a magas uraságokhoz és személyesen adtuk át a kulcsokat. A hercegnők több izben is eljöttek a kertbe, melynek kerítésén az ő kényelmükre külön bejáratot létesítettem.«

A következő évben sir Mózes egy Kent hercegnőnél rendezett lakomán találkozott Viktoria hercegnővel, és szemben ült a fiatal fejedelmi sarjjal, ki egy évvel később elfoglalta Angolország trónját.

Erről a találkozásról írja Montefiore:

— »A mennyire emlékszem, sohasem éreztem magamat társaságban olyan jól, mint itt; a hercegnő magaviselete igazán barátságos és leereszkedő, az egész társaság rendkívül szeretetreméltó és beszédes volt.«

A következő év június 2-án jelzi a királynő rónraléplét.

Egy reggeli fogadtatás alkalmából ezeket írja:

— »Ő felsége nagyon szép és érdekes jelenség. Barátságosan és kellemesen mosolygott felém. Kent hercegnője is szívesen látott. A fogadtatás igazán szívélyes és hizelgő volt. A királynő kegyesen megszólított, hogy mint vagyok és azt kérdezte, hogy nem voltam-e közelebb Ramsgateban.«

Montefiore kenti scheriff volt és e hivatalánakteljesítése 1857-ben számos kellemetlenséggel járt reá nézve, mert nem akarta megszegni a vállás szabványait sem.

Többek közt írja:

»A mi ujévi ünnepünkön kellett megkezdenem hivatalomat; gyalog kellett Westminsterbe mennem, hol ott különben diszhintóba szokás ott megérkezni. Nem vehetek részt az ünnepi lakomában sem.«

Old Baileybe magával vitte a reggelit. Pénteken rendesen korábban távozott, hogy jókor érkezék a templomba. Csak ha emberi életéről volt szó, maradt együtt bíró társaival. Hiszen a damaskusi pör alkalmával sem riasztotta vissza a szombat napja, hogy munkálkodjék a vádlottak érdekében.

Hogy »Tisóh B'ov« böjtnapon idejekorán lehessen a zsinagógában, nem tért távoli lakására, hanem a közel levő üzleti helyiségben töltötte az éjt.

E böjtnapról írja július 31-iki kelettel:

»Részvettem az istentiszteletben melyet mr. Kohnnál tartottak a Prescott streeten; végig maradtam déli 12 óráig. Aztán a városházra mentem egy törvényszéki ülésre, melyen a lordmayor és sir Caroll György is résztvett. Hét ótakor ismét elmentem a Prescott-streetre mincha-imára, a hol azután a böjtöt be is fejeztem.«

Palesztináról több helyütt emlékezik meg és konstatálja, hogy valóban áldott föld, melyen kevés fáradtsággal sokat lehet teremteni. »Szeretném tervemet megvalósítani, mely csak javára szolgálna az országnak, Mehemed Alitól egy nagy területet vennék bérbe 50 évre és megvásárolnék száz kis falút. Aztán Angolországban társaságot alapítanék a föld megművelésére, mely egyszersmind biztatná testvéreimet, hogy Palesztinába vándoroljanak Számtalan zsidó megy ki Ujdéli Walesbe, Kanadába; miért ne mennének inkább a szent földre. Azt hiszem boldogoknak éreznék magukat, ha ott teljesen követhetnék vallásunk törvényeit a mi a jelen körülmények közt Európában lehetetlen.

Egy későbbi szentföldi útja alkalmából, midőn egy zsidó kórház alapítása végett telket vásárolt sir Mózes, következőket írja dr. Loewe:

Dizdar, ki Mehemed Ali kormánya alatt Jeruzsálem kormányzója volt, és már 1839-ben baráti viszonyt folytattt sir Mózesal, tulajdonosa volt az illető teleknek. A nagy emberbarát vételajánlatára így szólt:

— Barátom, szememfényre, testvérm vagy; vedd azonnal birtokodba. Elődeimtől örököltem a földet; másnak 100 meg 100 fontért sem adnám oda, ne-

ked pénz nélkül adom. Tekintsd tulajdonodnak. Nem csak ez, én magam, nőm és gyermekeim, mindnyájan tulajdonod vagyunk.

Ilyen édes beszédben nem volt hiány, de a vétel hónapokon át nem vált perfektté. Midőn Montefiore titkára sok sürgetés után végre határozott választ követelt, a török ismét kijelentette, hogy semmi szin alatt nem adja a telket pénzért, ő csak ajándékba akarja odaadni, Montefiore legfőbb azt teheti, hogy barátsága jeléül küldjön neki — ezer font sterlinget.

És Montefiore, mint hajdan Ábrahám patriarcha Efrónak, szó nélkül fizette az ezer fontot

TÁRCZA.

A VITATKOZÓK.

Rajz a lengyelországi zsidó népéletből.

Sacher-Masoch nyomán.

V. FEJEZET.

(Folytatás.)

— Kezdetben jámborak voltak az emberek, kiáltja Mincsev, és azért, mint Chabib Izsák rabbi helyesen mondja, könnyen elviselhették a sok szabály igáját, de később már képtelenek voltak rá és azért már Dávid is tizenegyre szállította le számukat.

Kétségbeesett kiáltás térítette magukhoz a vitatkozókat. Az utcán állott Rachel hálóruhájában, és ég felé emelve kezeit jajgatott Pincsev maga körül tekintett. Mindenonnan előtörtek a lángok és elzárták előlük a visszatérést

Két ember létrát támasztott a tetőzethez. Pincsev leült és imádkozni kezdett, de Mincsev gyors elhatározással megragadta és levitte őt a létrán.

A mint a közepére értek, Pincsev daczosan kiáltja.

— Ha úgy veszszük, hát Jesaiás prófeta csak hatra szorította a parancsolatokat

— Ugy van, feleli Mincsev; sőt Micha prófeta csupán háromra.

Pincsev, ki most már maga is lefelé kapaszkodott a létrán a legalsó fokhoz érve, elhárította magától feleségét, és folytatta a vitát

— Ugyebár »igazságot gyakorolni, hünek lenni és alázatosnak Isten előtt?«

Mincsev helyeslőleg bólintott.

— Lásd, mormogá, már akkor is hanyatlottak a zsidók, hogy tarthatnának meg 1400 vagy 613 igét; én csak egy törvényt ismerek, melyre Habakuk prófeta szorított az összes törvényeket: »Becsületességében él a jámbor.«

Ekkor az égő ház iszonyu robbajjal összeomlott, és egy törmelék darab ugy lábán találta Pincsevet, hogy ez több héten át kénytelen volt ágyban maradni.

Mincsev szorgalmasan eljárta hozzá, és e látogatások a'kalmával a talmud képezte a szenvedő vigaszát.

Egy izben Mincsev annyira elkésett, hogy nem tért haza, és ott maradt éjjelre Pincsevnel, a ki ennek szörnyen megörült, bár Rachel keserü arcot vágott hozzá. De a menyecske megtanult türni és hallgatni. Szótlanul vetette meg a mellékszobában Mincsev ágyát.

Csak vékony deszkafal választotta el a két helyiséget.

Mincsev jó éjt kívánt Pincsevnek és Rachelnek; elmondta az éjjeli imát és aztán lepihent. De nem sokáig nyugodott a piros paplan alatt. Képtelenség a falon épen ott, a hol a feje feküdt. Ugy tetette magát mintha nem hallaná

— Mincsev, hangzott halkán és siralmasan, édes, aranyos Mincsev, nem halod?

— Mi baj? feleli végre Mincsev.

— Nem maradsz nyugton! sóhajt Rachel.

Pincsev elhallgatott.

— Pincsev lelkem! kérdi aztán Mincsev,

— Beszélj halkán, már alszik! feleli Pincsev.

— Mond csak Pincsev az eget vagy a földet teremtette-e az Isten először.

A kérdezett gondolkozott.

— Nem tudod? kérdi Mincsev.

— Hát persze, hogy előbb az eget Hiszen ott van a bibliában, hogy »kezdetben teremté Isten az eget és a földet.«

— Az igaz, dehát az is áll, hogy miután Isten a földet és eget megteremté.« Ebből azt lehetne következtetni, hogy előbb a földet és aztán teremté az eget.

— Ez ellentmondás, kiáltja Pincsev, és a hol két mondat ellentétes értelmű, ott . . .

— De Pincsev, . . . riad fel Rachel. Azt hiszem álmodban beszélsz! . . .

— Ugy? álmomban? szól Pincsev. No, akkor ne törődjél vele. Hagyj beszélnem álmomban . . .

— De . . .

— Ej, vannak emberek, kik egész éjen át beszélnek álmukban s azért mégis jól alszanak. Mincsev is beszél álmában.

Rachel megnyugodott.

— Mincsev, suttogja a szabó.

— Hallom.

— Abban az esetben egy harmadik mondatot kell találni, mely felvilágosítja a dolgot.

— Nos hát?

— Micsoda?

— Keress oly mondatot.

— Te talán tudsz?

— Tudok! feleli Mincsev szárazon.

Pincsev gondolkozott kissé. aztán diadalmasan felkiáltott.

— Meg van, meg van?

— Ki van meg? riad fel Rachel ijedten. Talán tolvaj tört be hozzánk?

— Meg van a mondat, szól Mincsev büszkén, hallod, Mincsev. Hogy az ellentmondás felvilágosítások Isten Jezaias proféta által azt mondatja »Kezem létesíté a földgömböt, jobбом mérte az eget; hívám őket és mindkettő egyszerre létesült.« Ugy van-e?

— Ugy! mondja Mincsev bosszúsan.

— Isten tehát egyszerre teremtett meg benneteket Izrael legnagyobb bolondjainak, kiáltja Rachel.

— No, de Rachel . . .

— Azt mondom, hogy utolszor maradt itt Mincsev éjjelre

A két talmudista erre a fenyegetésre elhallgatott.

(Folytatás következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **junius végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztatásának előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre	8 frt — kr
fél évre	4 frt — »
negyed évre	2 frt — »

Papok, tanítók és községi hivatalnokok:

egész évre	7 frt — kr
fél évre	3 frt 50 »
negyed évre	1 frt 75 »

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váczi körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1890 július 6) 5650 **Tamusz** hó (29 napos) 18-ika. (»Sivó ószór b' Tamusz« böjtnapja) Hétfő 19-ike. Kedd 20-ika. Szerda 21-ike. Csütörtök 22-ike. Péntek 23-ika. Szombat 24-ike. (Muszaf előtt bejelentik az ujhódat = M'vorchin hachodes) Hetiszádra: **Pinchasz.**

Hazai hírek.

— **Nemes hagyományozás.** A három hét előtt oly általános és igaz részvét mellett temetett domonyi **Brüll Miksa** lovag — mint jó forrásból értesülünk — **20.000** frtot hagyományozott jótékony célokra. A felosztás mikéntjét a nemes elhunyt özvegyére bizta.

— **Birói kinevezés.** Mint örömmel értesülünk, ő felsége a király a magyar igazságügyminiszter felterjesztésére dr. **Kramer Józsefet**, kaposvári járásbírói albirót királyi törvényszéki bírónak nevezte ki az ugyanottani törvényszéknél. Dr. **Kramer** kit kiváló juristának, rendkívül lelkiismeretes és huzgó bírónak ismernek a mérvadó körök, három ízben volt már *első helyen* kandidálva mostani állására, de csak **Szilágyi Dezsőnek** maradt fenn, hogy jeles hitrokönünknek igazságot szolgáltasson.

— **A pécsi izr. hitközséget súlyos és pótolhatatlan veszteség** érte. A halál közéje vágott a rendeknek s egyikét a legdusab szálaknak tarolta le. **Grünhut Ignác** a pécsi ügyvédi kar, a városi képviselő testület

disze, az izr. hitközség alelnöke és lelke: 43 éves korában elhunyt. A boldogult ezen kívül a **chewra-kadisa**, az iskolaszék, az anyak. kerület elnöke volt s minden jótékony intézmény alapja, támasza és erkölcsi fentartója. A haláleset városzerte lesújtólag hatott, mert minden tulzás nélkül mondhatni, hogy a társadalom egyik legtiszteltebb és becsültebb tagja volt.

Grünhut Ignác Pécsen született 1847-ben szegény szülőktől, a kik szűk anyagi helyzetük dacára minden áldozatot hoztak meg tehetséggel megáldott gyermekük kiképzésére. Mint végzett jogász haza jött állást keresni s itt a törvényhatóságnak aljegyzője lett. Majd megvált a hivatali pályától s irodát nyitott, mely csakhamar a legkeresettebbek közé tartozott. Időközben feleségül vette csepreghi **Schapringer Joáchim** pécsi bankár leányát, a kivel a legboldogabb házasi életet élte, melynek 3 gyermek lön gyümölcse. Tehetsége és szorgalma a város legkiválóbb vezér egyéniségei közé juttatták. A mellet, hogy felette élénk forgalmu irodáját vezette, tehetségét és erejét önzetlen módon a hitk. intézményeinek szentelte.

Jótékonyága és áldozatkészsége széles körben ismeretes. Nem volt köz- vagy jótékony cél, melynek gyűjtőive föle üresen került volna vissza. E mellett pártolt erkölcsileg és anyagilag minden nemest és szépet, a művészetnek és irodalomnak lelkes barátja volt s a hol kellett, maga is sikra szállt minden igaz ügy érdekében.

Temetése hétfő délután 6 órakor a város közönségének imponáns módon nyilvánult részvéte mellett ment végbe. A háznál dr. **Perls A.** főrabbi könyekre indító imát mondott a halott felett s utána a templomi énekkar gyászalt énekelt.

A koporsót azután a képviselőtestület a kocsira emelte s több ezer emberből álló közönség kísérte örök nyughelyére. A sirkertben tartotta **Dr. Perls A.** gyászbeszédet, a melyben a maga és a pécsi közönség gyászát méltóan esetezte.

A boldogult érdemeit e hó 8-án tartandó gyászistentiszteleten fogja méltatni, melyet a boldogult iránti hálából az izr. hitk. rendez.

— **Halálozás.** Dr. **Hivós József**, ügyvédet, Józsefváros egyik tisztelt vezérférfiát súlyos csapás érte; édesanyja, **Hirschl Rozália** asszony, élte 72-évében elhunyt Nagy-Kanizsán. Derék, jótékony asszony volt és sok szegény siratja benne gyámolítóját. Temetése a közönség nagy részvéte mellett ment végbe.

— **Palágyi Lajosról** kell ez egyszer dicsérettel megemlékeznünk; multkoriban bátyja, **Menyhért** szolgált reá, most meg öcsese cselekedte meg azt, hogy elnyerte az aradi vértanúk emlékére irandó odára hirdetett pályázat 500 frankos díját. Mindenki örömmel fogadta az eredményt, mert irodalmi életünk legkiválóbbjai is elismerték már a **Palágyi Lajosban** rejlő hatalmas tehetséget, melyet tavaly «Küzdelmes évek» czimü verskötetének megjelenése alkalmából e lap hasábjain méltattunk. A fiatal kollegák is örülnek a **Palágyi** sikerének, mert tény, hogy kevesen vannak kik annyira tudják maguknak biztosítani az általános rokonszenvet és szeretetet, mint a két **Palágyi**. E helyütt is gratulálunk lapunk jeles munkatársának, kiről egyuttal megjegyezhetjük azt is, hogy nem rég szerkesztőjévé lett a Magyar Háziasszonynak, mely egyike a

legelterjedtebb háztartási szaklapoknak. — Lapunk egy barátja írja nekünk, hogy mily jól esett neki, midőn a Hatvani utczában sétálva, megpillantotta gróf Apponyi Albertet, a mint Palágyi Lajos kezét, valószínűleg gratulálva sikeréhez, szorított és jó ideig beszélgetett vele. Apponyi gróf elismerése valószínűleg nagyon hizelgő a fiatal költőre nézve, mert ha nem is vesszük tekintetbe, hogy a gróf mily névnek viselője, mint szellemi arisztokrata is kétségtelenül igen kimagasló álláspontot foglal el és Palágyi Lajos, kit a [nemes gróf, mint a Pesti Napló munkatársát már régebben ismer, büszke lehet Apponyi Albert gróf gratulációjára.

— **Szefardok szeretnének lenni.** Említettük annak idején, hogy a több jámbor hordár és néhány becsületes házaló által alapított «Sómre Sabosz» egyesület tagjai, kik nagyban csinálnak főképen »disztagokban» (magában a múlt évben 198 disztagot neveztek ki) mennyire szeretnének önálló hitközséget játszani egy kicsit. Folyamodtak is eziránt a kultuszminiszterhez, hogy ők legjobban «Szefard hitközség» szeretnének lenni, minthogy külön orthodox hitközség nem lehetnek, fennállván már egy ilyen a főváros kebelében. Hivatkoztak kérvényükben arra, hogy hisz Reich Ignác is alakított egynéhány miskolci orthodoxból egy külön szefard hitközséget a miskolci orth. anyahitközség mellett. Hogy a tagok nagyobb része galicziai polgártársak és hogy egyiknek az őse sem taposta soha a troubadourok földjét, az a világért sem baj, azért ők mégis szívesen felcsapnak spanyol községnek, mert olyan spanyolok, a minők a miskolci szefardok csak megvannak ők is! Csáky gróf — minthogy egy orth. frakció különválásáról van szó — a kérvényt Reich Ignác-hoz küldte át szakvélemény végett. A jeles férfi röviden kijelentette, hogy a hol orthodox hitközség áll fenn, szefard hitközség nem létesülhet. Miután azonban ezen vélemény homlok egyenest ellenkezik Reich Ignác ur legsajátabb cselekedeteivel (hogy a miskolci orthodox hitközség orthodoxizmusa daczára sem vallja Reich Ignácot, ezt csak nem kötheti minden ember orrára) a miniszter az izr. országos irodától kért szakvéleményt, ez azonban az országos rabbi képző intézet elé terjesztette az ügyet.

— **Dr. Neumann Armin** orsz. képviselőnek és ügyvédnek köszönhetni elsősorban, hogy *Károly Lajos* főherceg magyar földbirtokossá lett. A prezuntív trónörökös megvette a tapolcsányi uradalmat, mely azelőtt *Keglevich* István gróf tulajdonát képezte. A gróf tudvalevőleg csődöt jelentett be és dr. *Neumann* Ármint nevezték ki csődtömeg gondnokává. Mondható, hogy soha adós oly nagy bizalommal nem viseltetett a csődtömeggondnok iránt, mint a gróf, ki, midőn a mágnás kaszinóban faggatták, hogy majd mit művel az ő vagonával «az a zsidó fiskális» kijelentette, hogy nincs ember a föld kerekén, a kire inkább bizná ügyei rendezését mint épen dr. *Neumann* Ármindra. Nem is csalatkozott bizalmában, mert kiváló hitrokonnunk, ki hiszen egyike hazánk jogtudományi kapacitásainak, kitűnően bonyolította le a csődügyet ugyany-

nyira, hogy *Keglevich* gróf összes hitelezői ki lesznek elégitve és a gróf vagyonának jó része is meg lesz mentve. Érdekes, hogy a tapolcsányi uradalmért egy osztrák báró is versenyzett, ki 50,000 frtot ígért *Neumann* drnak, ha neki juttatja a birtokot. A tömeggondnok azonban erre csak azt felelte, hogy hát tudomásul veszi, hogy a báró felemeli ígérését 50.000. frttal, és majd jelentést tesz róla. — Kétségkívül hazafias örömmel fogadjuk a hirt, hogy *Károly Lajos* főherceg, most már magyar földesur és ez nem csekély részben — dr. *Neumann* Armin érdeme.

— **Dr. Simonyi Jenőt**, dr. *Simonyi* Zsigmond egyetemi tanár öcscsét megválasztották a keresk. akadémia tanárává a kereskedelmi földrajzi tanszékre. Bizonyára ép oly jól fogja betölteni helyét, mint a hogy betölti a magáét bátyja, hi hazánk egyik legkitünőbb nyelvésze.

— **Az orthodox közvetítő bizottság** részéről arra kérnek fel bennünket, miszerint ismertetőnk lapunk jelen számában a vallás- és közoktatásügyi miniszternek június hó 26. án *Reich* Ignác-hoz, mint a nevezett bizottság elnökéhez intézett alább következő rendeletét, mely részben visszavonását jelenti egy néhány hét előtt lapunkban közzétett egy másik miniszteri rendeletnek, melyet mi akkor *Reich* Ignác kemény megleckéztetésének mondtunk.

Vallás és közoktatási m. kir. miniszter 28786. szám *Reich* Ignác urnak, az orth. izr. hitközségek közvetítő bizottsága elnökének. F. hó 24-én 3000. sz. a. kelt felterjesztésében felhozott indokokat méltányolva, a nagy idai és az egri orth. izr. hitközségek helyi alapszabályait jóváhagyó tudomásul vettem, és ennél fogva *Abauj-Torna*, valamint *Heves* m. közönséget, a megfelelő alapszabályok egy példányának közlése mellett felhívtam, hogy az említett két községet, melynek kebelében anyakönyvvezetési joggal felruházott rabbiság áll fenn, az 1888. évi 1191. eln. számú itteni körrendelet értelmében a fő, vagy anyahitközség jogait gyakorló önálló vallástársulatnak tekintse. Erről *Uraságodat* a bemutatási záradékkal ellátott alapszabályok egy-egy példányának idezárása mellett azzal értesítem, hogy az alapszabályok egy-egy példányát itteni használatra visszatartottam. Végezetül *Uraságod* megnyugtatóra megjegyzem, hogy f. évi 10498. számú rendelettemmel szándékomban nem állott az orth. szervező alapszabályok által biztosított jogán csorbát ejteni, minél fogva kijelentem, hogy az orth. izr. hitközségek alapszabályainak megerősítésénél az eddigi gyakorlatot épségben fentartom jövőben is. — *Budapest*en, 1890. június 26-án. Gróf *Csáky* s. k.

— **Kis statistika a munkaszünetről.** Nagyváradról írják nekünk a következőket: Már a jelige is elárulja soraim tartalmát. Miképen volna a vasárnapi munkaszünet a vallási törvényekkel összeegyeztethető, midőn csekély megfontalás után annak hátrányos voltát bárki is rögtön felismerheti. A zsidóknak hite a szombati, a jelenlegi szőnyegen levő javaslat pedig a vasár-

napi munkaszünetet rendeli megtartani. Az alant kimutatás elég világosan bizonyítja, mily hátránnyal volha ez az iparra és kereskedelemre nézve. Egy évben 50 szombat, 50 vasárnap, 4 pészach ünnepnap, 2 sevuosz, 2 uj év, 1 engesztelő nap, 4 sátoros ünnepnap, tehát összesen 113 nap vagyis 3 hó és 27 nap volna megünnepelendő, azaz majdnem $\frac{1}{3}$ -év telnék el munkátlanul. A jelenlegi viszonyok között ugy a kereskedőnek, mint az iparosnak lét kérdése a folytonos, megfeszített, szorgalmas munkálkodás, s ha a zsidó iparos vagy kereskedő az évnek egy negyedrészt munkaszünetben kénytelen tölteni, ugyancsak bajos lesz magát fentartani. *B. J.*

— **Melyik a helyes?** *Kohlbach* dr. temesvári (gyárvárosi) rabbitól vesszük a következő sorokat, melyeknek örömet nyitunk tért: Temesvár, 1890. június 29-én. Tisztelt szerkesztő ur! Figyelemmel kísértem Klein J. cikksorozatát; senki sem tagadja az adatok teljességét, de igaz-e hogy a legczélszerűbb és a történetnek leginkább megfelelő név a «mózes vallású?» Vagy hiszi, hogy isteni eredetű a szentírás, akkor Mózes csak közvetítő, nem pedig alapító, vagy nem hiszi, akkor épen nem vagyunk Mózes vallásúak, hanem Izrael írott és szóbeli hagyományain alapuló vallás hívei. Remélem, hogy nem komoly állítás, mert mi jögon voltak kizárva a szamaritánusok Eyrít idejében és napjainkban? Azért mert nem elegendő Mózes vallása, hanem szükséges a szóbeli hagyomány elismerése. Ha héber apparátussal is dolgozunk, ellensúlyozza a sok czitátumot ama naponként megújuló sylogia: ונתן לנו את תורתו ברוך אתה נותן התורה. Ödvözli öszinte tisztelője
Dr. Kohlbach.

— **Csaczáról** írják lapunknak: Tek. Szerkesztőség! *Csaczai* hitrokonaink liberalismusának azon szép jele, melyet az »Egyenlőség« utolsóelőtti száma regisztrált, példaadólag hatott a megyei zsidóságra, a mennyiben ezek is sietnek filléreiket a r. katolikusok oltárára letenni, mind a mellett, hogy saját oltárok — üresen és elhagyottan — régen várja a nagylelkű adakozók — áldozatát. De hiába várja — —! Zsolnai hitrokonaink is siettek adományaikkal a r. k. templom restaurálásához szükséges pénzalapot nagyobbítani. De midőn észrevették, hogy ez uton nem fedezhetik a restaurálási czélt, a katolikus atyák hangversenynyel egybekötött tombolát rendeztek, mi ujra adott hitsorsainknak alkalmat arra, hogy szabadelvőségüket kimutassák. Engedjük át most a szót a »Vágvölgyi Lapok« tudósítójának, ki e hangversenyről referálván, így szól: »Különösen kiemelem azon körülményt is, hogy ugy a tombolajegyek vásárlása, mint a hangversenyen való tömeges megjelenéssel az izraelita vallású polgártársaink szép jelét adták vallásbeli türelmüknek.« Végül még csak azt akarom említeni, hogy Popper Ármin báró nemcsak sok szállfát engedett át, hanem még 300 frtot is adományozott a fentnevezett czélra. — Magam sem tagadhatom meg csaczai és zsolnai hitrokonainktól az elismerést, de mégis fáj, hogy

ugyanazok, kik a r. k. templom szépítésére, a kath. hívek lelki épülésére oly készséggel áldoznak, saját, csak tengődő felekezeti intézményeiket mellőzik. — Popper Ármin báró 100 frtot adományozott a »turzovkai izr. temetkezési egyesület«-nek az izr. temető kerítésének felállítása és felszerelések beszerzésére. Kiváló tisztelettel — Zsolna, 1890. június hó 22-én *Sänger Samu.*

— **Dr. Bánfi Zsidmond** főreáliskolai tanár *Alcest* és a *Misanthropia* című tanulmányt írt, mely valóban dicséretére válik a fiatal szerzőnek. Beható módon foglalkozik Molière Misanthropejával és megkapó elmével emeli ki *Alceste* jellemvonásait, a komikus és tragikus mozzanatokát. A mű nyereség amugy is szegény aesthetikai irodalmunkra nézve és kellemes olvasmányul szolgál majd a műveltebb közönségnek.

— **A tiszasülyi izr. hitközség** kebelén belül templom és iskolaépítő bizottság alakult, mely gyűjtést indított az 1888-iki árvíz által lerombolt imaház és iskolaépület ujjaépíthetése czéljából. — **Hit-sorsosaink**, kik hiszen — mint példák bizonyítják — a más felekezetűek templomait is segítyezik, bizonyára szívesen fognak adományozni a szent czélra.

— **A budapesti szünidei gyermektelep** köszönettel fogadta a trencsényi izr. hitk. ajánlatát, hogy a hitközség iskolaépületében helyezze el azokat a gyermekeket, kiket Trencsényben szándékozik nyaraltatni. Negyven ily szegény beteges gyermek időzik jelenleg Trencsényben *Kürsch* Lipot trencsényi tanító gondos felügyelete alatt.

— **Kézműves tanoncok vizsgája** ment végbe a napokban a pesti izr. hitk. vizsgatermében. A 210 növnyndék három osztályban volt osztva; *Müller*, *Kutner* és *Révai* hitoktatók intéztek hozzájuk kérdéseket a héberből és a bibliai történetből. Elnökként *Fleibchl* József működött, kinek nagy érdemei vannak az egyesület körül. Jelen voltak dr. *Kohn* Sámuel rabbi, dr. *Goldziber* hitk. titkár, dr. *Beer* Salamon egyleti alelnök stb. A vizsga után, mely nagyon jól sikerült, *Kemény* egyleti titkár buzdító beszédet intézett a növnyndékekhez, kik közül a legszorgalmas husz 1-2 ezüstforintot kapott jutalmul.

— **Dr. Feuer Nathaniel** m. k. közegészségügyi felügyelő »Trachoma utmutató hatóságok és orvosok számára« című munkája valóban kiérdemelte azt az elismerést, melylyel fogadták. A belügy. miniszter rendeletileg ajánlotta a könyvet a közigazgatási hatóságoknak. Nemesak szakértőknek, de laikus embernek is nagyon ajánlható a mű, mely az egyiptomi szembetegségre vonatkozó számos érdekes adatot tartalmaz.

— **A bécsi orsz. közgazdasági kiállításon**, mint már említettük, számos magyarországi hitrokonunk is játszik nagy szerepet. Így a *Neuschloss* Károly és fia czég telepe is egyike a kiállítás legnagyobb látványosságainak. A czég 1832-ben alakult Budapesten és jelenleg a monarchia legnagyobb export üzlete, mely 2000 munkást foglalkoztat.

— **Esküvők.** Dr. Mátray Gábor fővárosi orvos oltárhoz vezette Spilzer Sarolta kisasszonyt. — Wellisch Arnold nagykereskedő a dohányutezai templomban örök hűséget esküdtött Deutsch Gizella kisasszonynak, Deutsch Vilmos magánzó leányának. Jelen voltak Lung György, Viola Imre fővárosi tanácsosok, Komlossy ker. előjáró, Rémi Róbert stb. — Wodianer Arthur, a Lampel Róbert udvari könyvkereskedő cég ép oly tevékeny, mint szeretetetreméltó fiatal főnöke oltárhoz vezette Wolfinger Olga kisasszonyt, Wolfinger Adolf földbirtokos leányát. A nagyszámu közönség közt voltak Falk Zsigmond lovag, Haris konzul Telfy, Riedl, Heller tanárok stb.

— **A Lukácsfürdő,** mely Palotay Rezső tulajdonát képezi, jelenleg egyik nevezetessége és látványossága a fővárosnak. A héten nyitották meg a palotaszzerű szállodának dísztermét, mely a második emeleten van. Ide felhuzó géppel érnek a vendégek. Este vilamos lámpák terjesztenek nappali fényt a teremben és a balkonon. Palotay Rezső érdeme, hogy számosan, kik különben külföldre mentek volna, inkább a fényesen és teljes kényelemmel berendezett Lukácsfürdőt használják.

A zsidó iskolavezető urakat tisztelettel kérjük, — hogy anyagunk lehetőleg teljes legyen, midőn a feldolgozáshoz látnánk — szíveskedjenek a vezetőségük alatt álló iskola évi kimutatását (a hol nyomtatott Értelítő nem jelent meg, kérjük az adatokat számunkra összeírni) hozzánk minél hamarább beküldeni

Külföldi hírek.

— **A chief-rabbi választása** tartja még mindig forrongásba az angol zsidóságot. Mint Londonból írják, a Berkeley-streeti reform-zsinagoga választmányára elhatározta, hogy a lord Rothschild által egybehívott értekezletre nem küld ki képviselőt. Dr. Marx tanár, a reformpárt szellemi feje ugyanis azzal fenyegette hivatását, hogy lemond hivataláról, ha községe részt vesz a konferenciában. — A »spanish and portuguese« zsinagoga-község sem fog részt venni az értekezletben. A Federation of Synagogues, melynek kötelekébe tartozik a zsidóság zöme, legutóbb foglalt állást. Kiküldötte valószínűleg legerélyesebben fogják ellenezni a rituale megváltoztatását és a jövőbeli chief-rabbi hatáskörének korlátozását. Az ülésen egyhangulag fogadták el mr. Montagu Samuel indítványát, hogy a szövetség képviseltesse magát a nagy értekezleten és mr. Zimmer indítványát, hogy a megválasztandó delegátusok tegyenek kötelező ígéreteket, hogy szembeszállnak majd a helytelem reformjavaslatokkal, nagy tetszéssel fogadták.

— **Az új római főrabbi.** Rómából írják, hogy a napokban iktatták be hivatalába az új főrabbit, Ehrenreich Moise tanárt, kinek választását a kormány

megerősítette. Az előjáróság elnöke, signor Esdra üdvözölte az új lelki pástort, ki évek hosszú során át volt vezetője a római rabbiszemináriumnak. Ezután Rabbi Alatri hosszabb beszédben értekezett a lelkész szent hivatásáról és kifejezte a miatti örömét, hogy Olaszország egyik legtekintélyesebb zsidóhitközsége végre 38 évi szünet után ismét dicsékedhetik főrabbiával. — A megválasztott hálásavai után egy szép kardal fejezte be az ünnepélyt.

— **Az Alliance Israelite Universelle** 1889 évi kimutatása a napokban jelent meg és a világszövetkezet folytonos emelkedéséről tanuskodik. A bevételek 685,740,45 frankra rugtak, miből több mint 400,000 frankot Hirsch báró adományozott. A nagynevű emberbarát ugyanis 358566 frankot egyenesen ajándék gyanánt küldött az egyletnek, 54,747 frank pedig régebbi alapítványainak kamatai. Elemi iskolákra 387,296 frankot fordított az egylet, a jaffai és jeruzsalemi földműves iskolák 156,785 frank költséget okoztak. Az Alliance vagyona 2,200,000 frankra emelkedett. A központi bizottságnak 54 tagja van, kik közül 26 Párisban lakik.

— **Zsidó dékán.** A bécsi egyetem orvosi kara Zuckerkaudel tanárt választotta meg a jövő tanévre dékánná. A megválasztott kiváló anatómus, és aránylag még nagyon fiatalon nyerte el a felette kitüntető hivatalt.

— **Varsóból** írják, hogy az Athenäum cz. hírlap jelentése szerint a zsidóknak a lengyelországi falvakban való letelepülésére vonatkozó törvényjavaslat még nem került a miniszter tanács elé. A javaslatot a belügyminiszter dolgozta ki és átadta a pénzügyi miniszternek. Nem tesz különbséget a kisebb, vagy nagyobb telkesek közt; a falvakbani tartózkodás feltétlenül tiltatik, de a tilalom nem vonatkozik a »diplomás« zsidókra, valamint azokra sem, kik már 1882 óta állandóan letelepültek valahol. Falún csak kiskorú gyermekek lakhatnak szüleiknél. — A pénzügyminiszter felhívta a nyugati kerületek közigazgatási hatóságait, hogy tegyenek neki jelentést a zsidók működéséről.

— **Kiewben** jelenik meg a Kiewlanin czimű zsidóellenes lap, melynek hasábjaiiban most érdekes polemia folyik. Nemrég — meglehetősen tárgyilagos módon — felhívta a gazdag és műveltebb zsidókat, hogy segítsenek a mindinkább növekedő zsidó proletáriatuson. Erre Günzburg báró azt válaszolta, hogy ezek már megtették minden lehetőt és egyletet is alapítottak a munkakedv terjesztésére; az eredménynek azonban el kellett maradnia, mert a hatóságok bezárták a zytomiri kézműves iskolát, és nem hagyták helyben a Brodski Israel-féle 100,000 rubeles alapítványt sem, melynek zsidó kézműves iskolák segélyezése lett volna célja. — A Kiewlanin erre azt felelte, hogy a kormány nem akarja a zsidók művelődését akadályozni, hanem más okokból zárhatta be az intézetet. A Woskod azonban

határozottan odanyilatkozik, hogy igenis a konkurrencziától való félelemből és a kiewi kurator ily értelmű javaslatára akadályozza a kormány a zsidók művelődését.

— **Az osztrák izr. vallási társulatok külső jogviszonyait szabályozó törvény** keresztülvitele céljából a tartományi kormányok felszólították az egyes hitközségek előjáróságait, hogy tegyenek jelentést az iránt, hogy mily területre terjed ki a község. Ama helységek zsidó lakosai, melyek eddigelé nem tartoztak semmilyen zsidó hitközség kötelékébe, nyilatkozni tartoznak, hogy önálló községet akarnak-e létesíteni, avagy bekebelezetni akarnak-e egy már létező hitközségbe.

— **A Lemaan Zion** segélyző egyesület, mint majnamenti Frankfurtból írják, a viszonyokhoz képest szép működést fejt ki. Az egyesület még csak két év óta működik, de már számos palesztinai családot részesített segélyezésben. Jeruzsalembe *Adelmann* M. képviseli a szent célú szövetkezetet, mely 17000 márka értékű kézműves szerszámokat bizott reá szétosztás végett. *Mani* Ramle városi tanácsos arab nyelvre oktatja a zsidókat. Több mint nyolczvan gyermek kapott ruhákat az egyesülettől. Több ifjút kiképeztetnek tanítókká, hogy aztán Palesztinában működhessenek; egyik a halberstadi állami szemináriumban, egy másik a berlini Hildesheimer szemináriumban tanul. Az egyesület összes jövedelmei a múlt év folyamán 21 000 márkára rugtak.

— **Ugav Rachel** ezímen Castiglioni Viktor kiadta Morpurgó Rachel *héber* költeményeit. A szerző unokahuga a hirneves paduai Luzatonak; már gyermekkorában tanulmányozta a szentírást; 15 éves volt, mikor talmudot tanult. Dr. *Frankel* Lajos Ágost írta meg e jeles nő életrajzat. Születésének századik évfordulója alkalmából adta ki Castiglioni a verseit, valamint a költőnő néhány érdekes levelét is.

— **Intoleráns püspök bünhődése.** *Udinében*, mint *Triesztből* írják, a napokban a katolikus templom új orgonáját avatták fel. Az udinei püspök ez alkalommal meghívta az összes honoratiorokat csak a polgármestert nem, mert — zsidó. De mit tettek a derék udineiek? Sztrajkoltak: Az intoleráns püspököt megmacskazenézték, a megsértett polgármestert, *Morpurgo* urat pedig szivélyes óvációkkal tüntették ki.

— **Avignonban** Carnot köztársasági elnök legutóbbi körútja alkalmával a zsidóság is üdvözölte a népszerű elnököt. *Mosse* rabbi többek közt e szavakat intézte hozzá: »Mi francia zsidók, kik teljes egyenjogúságunkat a halhatatlan emlékü 1789-iki forradalomnak köszönhetjük, áldjuk a szabadelvű kormányt, mely nem ismer különbséget a polgárok közt, mely csak az érdemet, a hazafiságot, a tehetséget és erényt jutalmazza felekezeti különbség nélkül, és bátran megvédi a lelkiismereti szabadságot minden támadás ellen.« *Sadi Carnot* meghatottan válaszolt: »Rabbi ur! szavai

szivemig hatottak és mélyen megindítottak; ily bátortások mellett könnyebben érem el törekvésem célját; szivből mondok önnek köszönetet.«

— **Szabadelvű maire.** Párisból írják, hogy *Lebel* polgármester egy zsidó lakodalmi ünnep alkalmából következő beszédet intézte a völegényhez: Izraelita létére oly vallásnak hive, melyet egy lelkiismeretlen párt üldöz, s mely ellen szemünk láttára irányul az antiszemita hadjárat. Ebben az országban, a nemes Franciaországban, hol az összes polgároknak a törvény előtti egyenlősége egyikét képezi nyilvános jogunk alapjainak, emberek, hogy elérjék gyalázatos politikai céljaikat, bujtogatják a szenvedélyeket az ön hit-sorsosainak üldözésére. Mi városi hivatalnokok, kik a legelőkelőbb zsidóktól annyi adományt kapunk a szegények számára felekezeti különbség nélkül, kettősen érzük kötelességünket, hogy az üzelmek ellen tiltakozzunk

— **Az első díj.** A párisi szalon juryje a héten mondta ki ítéleteit; *Levy* Gusztáv festő ez alkalommal első osztályu érdemjelt kapott, mely kitüntetés a jeles festőnek valóban méltán jut osztályrészeül.

— **Constantine,** algíriai département tanácsa 1200 frankot, a városi tanács pedig 600 frankot szavazott meg egy fiatal zsidó leánynak, hogy tanulmányait folytathassa. — A türelem e szép jelé manapság ugyancsak ritka dolog.

— **Megtámadott választás.** *Pikenbach* hirdett német antiszemita képviselő abban a veszélyben forog, hogy elveszti hallatlan pressziókkal és bujtogatásokkal szerzett mandátumát. A vizsgáló bizottság ugyanis kifogásolta megválasztását, és az ügyben megindította az eljárást.

— **Darewsky** hirneves bécsi zenetanár a napokban ünnepelte meg első fiának körülmetelési ünnepét, mely alkalommal *Sonnenbal* udvari színész és *Schumberger* mma asszony, *Gautsch* miniszter sogornője szerepeltek mint koma-szülők. A szertartást követő lakomán dr. *Bloch* reichsrathi képviselő lendületes beszédet mondott.

— **Königsberg,** németországi város kereskedő testületének évi jelentésében az orosz-zsidó kereskedők kiutasításáról is megemlékezik, még pedig oly módon, hogy ezt az intézkedést felette károsnak mondja. Mint kifejti, az illető kereskedők nem polonizáltak és egyáltalán nem igen törődtek a politikával. A távolabb levő kormányköröknek fogalmuk sincs róla, hogy e kereskedők mily nagy szerepet játszottak a königsbergi piacon; ők tartják fenn az Oroszországgal való összeköttetést, különösen a gabnaforgalom terén. Elégedettek, ügyesek, buzgók és összeköttetéseiknél fogva a lehető legolesóbban szállíthatják a gabnanemüeket. Nemcsak az állandó lakással bíró, de az ideiglenesen Königsbergen időző orosz-zsidó kereskedők is rengek hasznára vannak a városbeli üzletembereknek. —

Kifejti az évi jelentés azt is, a mit különben már öt év óta hangoztat, hogy igaz ugyan, hogy csak egyes embereket utasítanak ki ujjában, de ez is nagy baj, mert ijesztőleg hat a többiekre, kik a kiutasítottok félelmükben, inkább önként távoznak. — Végül felkéri a jelentés a kormányt, hogy az 1885-ben hozott kiutasítási intézkedéseket az orosz-zsidó kalmárookra vonatkozólag szüntesse meg.

— **A királyné halála.** Viktoria angol királynő, ki mint már bővebben megírtuk, meglátogatta *Reichs-bild* Ferdinánd bárót, tetszése és elismerése jeléül egy kegyes levél kíséretében márvány-mellszobrát küldte el a bárónak.

— **A Board of Guardians for the Jewish Poor** londoni zsidó segélyegylet elhatározta, hogy ezentul nem segít oly családokat, melyeknek családfője egyszerűen megszökik, az egyletre bizva öveinek támogatását. A kegyetlenül hangzó határozatot indokolják az ily »szökések« gyakori volta; rá kellett ijeszteni azokra az emberekre, kik hasonló menekülést terveztek az egylet rovására, mert a legtöbb családfő, ki esetleg el akarta hagyni övéit, ezt nem teszi, ha tudja, hogy senkisé meg gondoskodik majd a hátramaradottokról.

— **Berlinben** Mózes Mátvás városi képviselő meghalt. A városi közgyűlésen a képviselők állva hallgatták meg a jelentést, melyet a gyászestéről dr. *Stryk* elnök tett, meleg szavakban emlékezve meg az elhunyt érdemeiről. — A temetésen jelen voltak *Forckenbeck* főpolgármester, számos képviselő, a tanács tagjai, több egylet és óriási közönség. A sirnál dr. Meyer igazsággyűi tanácsos mondott szép beszédet.

Boskovits Sándor hirdetésére különösen felhívjuk az érdekelt körök figyelmét.

Felelet a „Nyilatkozat“-ra.

Pollak Fülöp török-becsei rabbi, kit nemrég a nyitrai izraelita hitközség választott meg papjának *Ullmann* Frigyes, váci rabbi által lapunk multheti számában közzétett »Nyilatkozat«-ára a következő levelet küldötte be hozzánk:

Tekintetes Szerkesztőség!

A nyitrai rabbi kérdés becses lapjában különféle pertraktáció tárgyául szolgált, sőt a »Egyenlőség« utolsó számában Vác nagynevű rabbija ellenem egy formászerű nyilatkozatot tett közzé. E hirlapi polémia kínos benyomást alkalmas tenni úgy a nyitrai hitközség vezetőiben, kiknek ajánlatára az ottani képviselőtestület, becses lapjának 24. számában megjelent helyes közleménye szerint, engem egyhangulag megválasztott, de főképp bennem is, ki e kérdésben közvetlenül saját személyemben érdekelve vagyok.

Ez alkalommal mellőzöm a kérdéses esetre vonatkozó és teljesen légből kapott neveltséges állításokat,

esupán csak a váci főrabbi ur »Nyilatkozat«-ára kívánok becses engedelmevel reflektálni. Váczon való tartózkodásom idejében *Ullmann* főrabbi urnál tisztelegtem és ez alkalommal egy hattárah megadására felkértem; a rabbi ur e kérelmemnek a mondott alakban való teljesítését nem ígérhette, mert, mint mondá, — szent fogadás, melyet a legnagyobb tudósok kedvéért sem szeghet meg, lehetetlenné teszi azt. Kijelentette azonban, hogy a vele folytatott tudományos diskussio alapján egyrészt, másrészt pedig nagynevű tudósoktól nyert képesítemre való tekintettel olyszerű levelet fog nekem a nyitrai hitközségnél való felhasználás céljából írni, melylyel én »kétség kívül tökéletesen megleszek elégedve.« Ezen ígérete folytán még ugyanazon a héten express levélben vettem az említett ajánlatot, melyet másolatban szives tudomás vétel végett idezárok,*) s mely bármily elfogulatlan egyén előtt egy hattárahval legalább is felér, habár formászerű hattárah alakjával nem bír.

Nem akarom feszegetni, mily befolyásnak engedve, látta Vác nagynevű rabbija szükségesnek »Nyilatkozat«-a közzétételét; de a fentemlített és a valóságnak minden tekintetben megfelelő tényállás mellett a »Nyilatkozat« legalább is nem mondható opportunusnak.

Végül legyen szabad még annak is kifejezést adnom, hogy az »Egyenlőség« 24. száma, midőn a

*) A levél így hangzik:

בעז"ה וואויצען מי למבי תר"ן לפ"ק.
 יתענג על רוב שלום וכל טוב ה"ה ידידי הרב הגדול,
 מעוז ומגדל, הריף ובקי, מגיד משרים ודורש טוב לעמו כ"ש
 מו"ה שרגא פייש פאללאק אב"ד ור"ם בק ק מ' בעמשע!
 בשגם הנה מעלת כבוד תורתו נ"י הראה לדעת מתוך
 אגרת ערוכה שלי מיד אחד מגדולי הרבנים ז"ל כי גדר הזק
 ואמין גדרתי בעדי מני אז להחבא אל הכלים. מלתת כתב
 סמיכות והתרות הוראה מתחת ידי וכי לא יצאתי מהיץ לגדרי
 זו גם אם גדולים בקשו ממני והפצירו בי בעד בניהם תפארת
 אבותם, וואמין נא לי מעלת כבוד תורתו נ"י כי לולא גדר
 הזאת לבי ובשרי ירוננו לעשות נחת רוח למר המיו ידידי
 הגאון נ"י ולעשות רצון צדיק כ"ב ולמלא את בקשתה בשגם
 אחרי אשר כבר סמכו הגאון המנוח מו"ה יואל אונגאר ז"ל,
 אם כיהודא לקרא באתי כי עיני ראו ולא זר עת נדברנו
 יחדיו כמעט יום שלם בדברי תורה כי ידיו רב לו בתורה
 ביראה ובהכמה וכי זרע מושלה לו על שדי תרומותיהן לכבוד
 ולתפארת כאשר יעידון ומגידון ג"כ דברי מליצה מר המיו ידידי
 הגאון נ"י אשר נכבדות דבר בו ואם אף אמנם כלים אב
 מעיד על בנו שאני צדיק כ"ב, כי שפתי כהו ישמרו דעת,
 ועולה לא נמצאה על שפתיו כי אחיו לא הכיר ואת בניו לא
 ידע, ורק אמת יהגה חבו והגי מבטיה לכבוד מעלתו הרמה
 ידידי נ"י כי בהרמת קרנו וכסאו ישמה לבני ותגל נפשי כי
 עליו כמותו ירבה בישראל אמר קרא נוצר האנה יאכל פריה,
 להגדיל התורה ולהאדירה, כ"ד ידידי ואוהבו הכותב בהפוזן
 רב והותם בכרכת שלם רב

שלום אוללמאן

רב אב"ד דק"ק וואויצען.

fenti kérdésről ír, az ott használt »agyarkodás« szónál, a helyzet jellemzésére alkalmasabb kifejezést alig találhatott volna. Vannak elemek, melyek csak katakombákban működhetnek; én — megvallom — nem örömet lépnék le oda, mert ki nem irtóznék a büzhödt levegőtől, de ha kényszerítenek, leküzdöm a természetes undort, de ám akkor felriasztom a denevéreket.

Török-Becsén, 1890. július 1-én.

Pollak Fülöp
ker. rabbi.

Pályázat.

Az újvidéki izraelita népiskolánál egy 500 frt évi fizetés és a vizsga eredményéhez képest 100 frt jutalomdíjjal javadalmazott f. é. szeptember hó 1-ével betöltendő **tanítói állásra** ezennel pályázat hirdettetik.

Pályázóktól megkivántatik, hogy a magyar, német és héber nyelvet tökéletesen birják.

Felhivatnak tehát mindazon okleveles tanít óurak, kik ezen állást elnyerni óhajtják, hogy kellően felszerelt kérvényeiket a hitközségi elől-

járósághoz czimezve f. é. július hó 31-ig küldjék be.

A véglegesítés két próba év leteltével történik meg.

A hitközségi előljáróság.

Pályázat.

A kiskun halasi orth. izr. iskolánál elhalálozás folytán megüresedeett **tanítói** állás f. évi szeptember 1-én betöltendő. Évi fizetés 400 esetleg 500 frt. Oly okleveles tanítók, kik a magyar, német és héber tantárgyakban alaposan oktatni képesek, sziveskedjenek képesítésüket vallásos életüket, eddigi alkalmazásukat és családi viszonyaikat feltüntető okmányokkal ellátott folyamodványaikat f. hó 25-ig az alulírt iskolaszéki elnökhöz benyújtani. A megválasztott 2 sikeres próbaév után véglegesítettik.

Halas, 1890. július 2-án.

Krausz Vilmos rabbi
iskolaszéki elnök.

BOSKOVITZ SÁNDOR

tőzsdei bizományi üzlete

BUDAPEST,

V. kerület, Mária-Valéria-utcza 19. szám alatt

(szemben a tőzsdével.)

Minden tőzsdei miveletre

vonatkozó megbízást pontosan és szolidan eszközöl.

☞ Provízió nem számittatik, hanem pusztán a szokvány-(usance)-szerű tőzsdei jutalék. ☞

Sürgönyezim:

Boskovitz, Budapest, Tőzsderestante.